

Байдарки

1

Влітку Дарина Томиліна не змогла поїхати на філософську школу, куди її звали колеги, бо відпочивала з родиною. Восени не пішла в похід із друзями, бо мала багато роботи. Узимку збиралась покататися на лижах, але за тиждень до поїздки захворів син, потім чоловік, а від них заразилася й сама. Мріяла, що, може, на травневі свята походить по Карпатах, але знову не судилося: карантин. Душа рвалася до пригод, тому вона зраділа, коли друзі з роботи запросили її в сплав на байдарках.

Звісно, чоловік її відпустив. На цілий тиждень! Якби вона попросила, то й на два тижні, й навіть на три. У всьому підтримував. Розумів, що дружина нудьгує, що їй тісно в Києві. Якщо Даша так рветься в той похід, то варто відпустити. Обов'язково треба дати можливість відпочити так, як сама того хоче.

Дашка марить мандрівками! Вони удвох пів Європи об'їздили і не зупинялися б, якби карантин не порушив плани. Ігор давно мріяв про тривалу поїздку по США. Ще пацаном натрапив на книжку Ільфа й Петрова «Одноповерхова Америка» і відтоді уявляв, як їздить широкими дорогами, як ночує в невеликих готелях, заїжджає в міста й містечка... А походи — це не для нього. Не може він скласти компанію Даші. Та й не хочуть: ні він, ні вона. І так надивилися одне на одного за останні місяці, коли тільки в квартирі, вважай, і гуляли.

Днями бачили в новинах цікавий сюжет. У тій-таки Америці кількість розлучень зросла на двадцять відсотків. Люди одружуються, дітей заводять, а поставивши на ноги, розходяться. Чому так? Ніхто не знає. Статистика не пояснює, а вказує: інститут шлюбу відмирає.

Ігор і Дарина Томіліни навчилися жити так, щоби обом було легко. Ніхто нікого не примушував, не звинувачував, обходилося без образ. Ігор як глава сім'ї дотримувався власної практичної філософії: мовляв, треба давати людям свободу. Він довіряв дружині в усьому, ніколи в ній не сумнівався. І та впевненість переконувала Дашу, що її чоловік — найкращий.

Ігор навіть не запитував, хто саме йде у похід. Колеги — цього досить. Він був знайомий тільки з двома. Запропонував іще — жартома — взяти з собою Мишка. Жарт вдався, посміялись.

2

Дарина працювала вчителькою англійської і французької мов у альтернативній школі, яка називалася «Сузір'я». Назву вигадала Лариса — засновниця, власниця й директорка.

Даша потрапила в «Сузір'я» випадково. Якось привела сина на розвивальне заняття. Така собі суміш ліплення, малювання, фізкультури, співів і ще кількох предметів для малюків. Мишкові тоді йшов четвертий рік. Молода матуся не знала, що той дитячий клуб, про який вона випадково почула на дитмайданчику, насправді не клуб, а школа. Не знала доти, доки Лариса, користуючись моментом і тишею, не почала активно рекламувати свій заклад. І то нічого, що Мишкові до першого класу ще рано — директорка працювала на майбутнє. А поки малий підросте, може ходити на різні заняття: шахи, малювання і навіть англійську мову.

Наступного дня адміністраторка зателефонувала до Дарини, щоб дізнатись Мишкове враження від першого заняття й запросити хлопчика на наступне. Синові зовсім не сподобалось, він не хотів іти. Мати за нього відповіла, що, наскільки може судити, це було погане заняття. І, між іншим, запитала, чи не потрібна цій школі вчителька іноземних мов. Так вона почала працювати у «Сузір'ї».

Відтоді багато що змінилося. Школа розрослася, переїхала в нове приміщення, теж орендоване, зате просторіше. Тепер тут навчалися аж сімдесят дітей — для альтернативної школи це ба-

гато. А вчитимуться ще більше: з кожним роком школа розширюється, учнів і класів більше.

Якби отак запитати зненацька, в чому полягає альтернативність школи, то мало хто зміг би відповісти точно. Кожен називав би якусь іншу особливість. Дарина вважала, що найголовніше тут — атмосфера, яку створюють виняткові вчителі. З командою школі дуже пощастило. Зібралися люди, що постійно шукають, вчаться, думають, не бояться складнощів і завжди в доброму гуморі. Хіба можуть зростати погані учні навколо таких учителів?

З ними, колегами, Дарина збиралася в похід. Не з усіма, а тільки з тими, кого запросив організатор Сава Біленко — колись учитель шахів, а тепер старший тьютор.

Сава часто ходив у походи, причому в різні. Тричі бував на Кавказі, мріяв про Кіліманджаро. Два-три рази на рік бродив Карпатами, стільки ж їздив на сноуборді, катався на велосипеді й обов'язково принаймні раз на літо ходив на байдарках. У дитинстві та юності він, як хвалився, бував у дуже тривалих сплавах. Три чи навіть чотири тижні міг пливати — і йому не набридало. Він так розповідав про пригоди, так описував настрої, спокій, єднання з природою, що Дарині закортіло хоча б на кілька днів відчувати те саме.

Сава не збирався кликати всіх підряд. Досвідчений організатор, він добре знав, що запрошувати треба тільки тих, із ким буде приємно, добре, затишно — усім і, насамперед, йому.

Перший у списку — Сашко Луцький, давній другяка. Знали одне одного з дитинства. Сава приїжджав на літні канікули до бабусі в село, а на сусідній вулиці жив Саша. Разом грали у футбол, крали кукурудзу, ходили на турніки. А потім втратили зв'язок. Випадково здибались в університеті — так сталося, що обоє вчилися у Політесі. Відтоді не «губилися»: разом ходили у походи, а два роки тому почали працювати в одній школі. Втім, це не само собою так сталося, а завдяки Саві — це він запросив Сашку працювати методистом.

Разом із Сашком збиралася його дружина Варвара Іванчук. Вони тільки-тільки розписались, але жили вдвох уже чотири роки. Варя також працювала в їхній школі — викладала зару-

біжну літературу. Всі знали, що вона тут ненадовго — поки не підшукає краще місце.

Не мав Сава сумнівів, що обов'язково повинні бути Поліна Стрілецька, вчителька англійської мови у молодших класах, і Микола Богданенко — вчитель шахів. Це ті люди, без яких походів просто не буває.

Лише двоє учасників були не зі школи. Утім, один щойно звільнився.

Сергій Бобов учив інформатиці дітей два роки, але, як амбітний «айтішник», махнув на педагогіку рукою і влаштувався на «нормальну роботу». Він і раніше працював паралельно в ще одному місці, але коли закінчив університет, вирішив не морочити голову й перейшов на повний робочий день.

Софія Андрущак ніколи в школі не працювала. Підробітки бували всякі, в тому числі й аніматоркою: розважала дітей на днях народження. Та й у дитячому центрі більш як рік була педагогом-вихователем. Але в школі — ні. Вона навчалася в одній групі з Варварою і Сашком і, хоч переїхала до Львова, жодного походу і навіть жодного великого збіговиська не пропускала.

Дарина Томиліна мандрувала багато. Та в справжньому поході, де треба на собі нести все необхідне, була тільки раз. То був шкільний похід. Сорок дітей і двадцять батьків вийшли з Яремче, піднялися на полонину, розбили табір, побродили два дні, а на третій спустились у місто й поселились у готелі. Наче й похід, але соромно комусь розповісти про таке «випробування».

Проте вона так хотіла стати «похідницею», що ще до карантину, взимку, почала тероризувати Саву, аби той створив чат і обов'язково вніс її до списку. Розпитувала, цікавилася, слухала. Вона розуміла жарти Сави й Сашка, і навіть Колі. З нею цікаво було Поліні та Варі. Вона вміла вписатись у будь-яку компанію. Тому нічого дивного, що її запросили у похід.

3

У день виїзду, другого липня, о восьмій годині ранку всі зустрілись у школі.

Шість великих сумок з чорними ременями чекали на них. Сава із Сашком звечора перевірили дві байдарки, які взяли напрокат: склали їх і спустили на канал. Потім Сашко пішов у справах, а Сава до ночі сам їх розбирав і пакував. Він любив готуватися до походів ретельно. Свою байдарку не перевіряв — з нею все гаразд.

Найбільше речей принесла Дарина. На плечах — герметичний водонепроникний мішок для одягу, на шиї — маленька силіконова сумочка для документів і цінних речей, в одній руці — намет, в іншій — рюкзак із запасом їжі на цілий тиждень.

— Ого! — здивувалась Софія. — Ти все це з'їси?

Соня не знала, що Дарина не вживає м'яса і продуктів, які містять глютен. Дівчата вперше побачились, і вперше між ними зав'язалася розмова — одразу про корисні й шкідливі звички у харчуванні. Софія зізналася, що теж старається не їсти м'яса, і, хоч не завжди це вдається, — бо любить «варьонку», — намагається вживати лише рослинний білок.

— То це ми для кого купували? — Коля штурхнув Сергія.

Вони подивились на пакети, які стояли біля сходів. Хлопці накупили всього з запасом: гречки, рису, згущеного молока, макаронів, печива, шоколадок, тушонки і всього, що зазвичай беруть у походи. Втім, зайве чи ні, а все треба перенести в машину.

Спершу поклали в багажник мікроавтобуса рюкзаки зі «шкурою» байдарок. Потім — довгі мішки з «костями». А наверх — свої «герми». Пакети з продуктами, шість порожніх сплюснутих десятилітрових бутлів — по два на кожну байдарку — та інші дрібниці позапахали під сидіння у салоні. Всілися самі — й погнали.

Спочатку тримали курс на Чернігів. Взагалі ж їхали на Сумщину, до села Хижки Конотопського району.

На Сеймі Сава був разів із десять. Ця річка йому подобалась найбільше. Вода чиста, кручі, з яких можна стрибати, високі, сіл, щоб у них поповнювати запаси питної води, свіжих овочів і хліба, вистачає. А головне — багато тихих, безлюдних місць.

Торік Сашко, Варвара і Сергій уже сплавлились Сеймом. Однак того разу пригода починалась у Батурині. А тепер Батурин за планом був кінцевим пунктом. Усього — дев'яносто сім кілометрів. Якщо йти повільно, багато відпочивати, влаштува-

ти «сіести» після обіду, прокидатися, коли сонце вже припікає, і вдосталь плавати й стрибати з «тарзанок» перед вечерею, — тобто проходити по двадцять кілометрів на день, — якраз на п'ять днів маршрут. Ще день запасний. Якщо ж група рухатиметься швидше, то нічого страшного не станеться — підуть за Батурин, хоч до самої Десни. Водій звідки хочеш забере.

Приїхали в Хижки під обід. Примітили магазинчик на краю села. Карта показувала, що річка від села недалеко. Насправді виявилось, що машиною їхали майже десять хвилин. Все через поганющу польову дорогу. Проте йти все одно довелося би понад кілометр. Тільки-но висадилися біля пляжу, де під лінєвим наглядом дорослих бісилася дівтора, Сашко, Поліна й Коля сіли в «бусик» і поїхали назад. У магазині купили домашніх огірків, вчорашнього хліба, вісім пачок морозива в стаканчиках і попросили дозволу набрати води.

— А у нас нема води, — відповіла продавчиня. — Я свою з дому беру. Можете купити.

Купувати не хотілось. Нащо купувати, якщо взяли великі бутлі? Пішли вздовж вулиці шукати криницю. Хотіли б зайти до когось у двір, але огорожі високі, непривітні, двори темні, собачий гавкіт ворожий. Водій наздогнав туристів і наказав сідати в машину.

— Ми проїжджали сільську раду (там прапор висів), і я бачив криничку.

Дивуючись уважності водія, туристи залізли всередину.

Двері в приміщення сільради були відчинені. Сашко пішов домовлятися. Виявилось, що вода в криниці погана, зате можна набрати з-під крана.

— Не бійтеся, — заспокоювала секретарка, — це зі скважини. Ви звідки?

— З Києва.

— А, ну то у вас такого чуда нема! Там у вас із крана що хоч тече, а не вода.

Водій допоміг перенести повні бутлі холодної прозорої води в бусик. До пляжу доїхав швидше, ніж уперше, знаючи примхи дороги. Взяв оплату, пообіцяв, що буде в Батурині коли треба —

хай йому тільки за день передзвонять. Сава запевнив, що попередить заздалегідь. Водій побажав гарного відпочинку й поїхав.

Морозиво з'їли чи, краще сказати, злизали. Склали зі «шкур і кісток» байдарки, спустили на воду. Завантажили речі, приготувалися рушати. Однак сонце палило нещадно, довелося перечекати полудень у тіні. Скупались раз, удруге, поїли, подрімали, ще раз скупались. А коли хмара прикрила собою клаптик землі, коли війнув вітерець, Сава сприйняв це як знак і скомандував: «Пора!»

4

Байдарок три: дві великі й маленька.

У першій чотиримісній розмістилися Коля Богданенко, Сергій Бобов і Поліна Стрілецька. Високий Коля сидів позаду, на капітанському місці. Друге весло тримав Сергій. Поліна гордо дивилась вперед із носа байдарки.

Другою чотиримісною керував Сашко Луцький. Софія Андрушак влаштувалася посередині, а Варвара Іванчук, прикрившись широким рушником, дрімала спереду.

Позаду йшло «судно» Сави Біленка й Дарини Томиліної. До останнього планувалося, що Сава візьме до себе когось іншого, склад команд мав бути не такий. Але виявилось, що Варвара не хотіла бути капітаном, а в інших досвіді керування бракувало, тому, щоб забезпечити хороший темп і бути спокійним, що жодна з трьох байдарок не напореться на корч й не сяде на мілину, вирішили рушати такими складами.

Дарина за першу годину натерла мозолі. Сава вчив її, як правильно працювати руками, як вивертати кисті, щоб не наробити собі біди, проте наука ця засвоювалася не теоретично, а виключно через мозолі. Сава розумів це, він таке проходив і бачив десятки разів, тому дозволив Дарині відпочити.

— Я впораюсь, — запевнив. — Байдарка маленька, легка. Зараз ми їх доженемо.

Але не так просто виявилось наздогнати інших. Ті відійшли на два повороти вперед. Річка вигиналась у різні боки, то пірнаючи в зелені густі верби, то вибігаючи на лисі поля. Возз'єдна-

лась група тільки біля тарзанки, та не тому, що Сава розігнався, а тому, що інші почекали.

— Я її пам'ятаю! — вигукнув Сава. — Я тут був!

— Та ну, — засумнівався Сергій, — всі тарзанки одна на одну схожі. Не вірю.

Видершись на коренистий берег, капітан походу запевнив:

— Я тобі кажу, що був!

Помилувавшись річкою, взяв довгу палицю, зачепив нею ланцюг, до якого прив'язана мотузка. На кінці мотузки висіло кермо від велосипеда. Сава підтягнув ланцюг і вхопився за гумові ручки керма. Діяв професійно. Як людина з великим досвідом у цій справі, він перший раз просто прокатався туди-назад — перевіряв. Зате коли впевнився, що цій штуковині можна довіряти, відштовхнувся ногами від дерева і, описавши широку дугу, вилетів далеко вперед, де в одній точці завис на коротеньку, але фіксовану мить, розчепив пальці й шубовснув у воду. Весь трюк виглядав так просто й гарно, що інші захотіли стрибнути так само. Біля тарзанки утворилася черга. Стрибали всі, крім Варвари.

— Ти чому сидиш? — поцікавилась Дарина.

Довелося Варі розповісти, що в неї пошкоджена барабанна перетинка. Ще з дитинства, коли вирішила погратися сірниками й засунула один у вухо, та так глибоко, що «щось тріснуло, потекла кров, і стало дуже боляче». Відтоді їй не можна пірнати, бо вода потрапляє куди не треба.

— Бідолашна, — співчутливо мовила Дарина.

Та не було часу співчувати — настав час стрибати. Дарина боялася, що не зможе втриматись, що руки її підведуть і вона впаде у воду раніше, ніж треба. Коля порадив зігнути руки, а Сергій підказав, що й ноги ліпше підтягнути, щоб напружити прес. Сава, бовтаючись у воді, просто сказав, що боятись нічого і варто всього лиш відштовхнутись. Дарина була готова, але її відволік комар, що скористався паузою. Налаштовуватись удруге важче. Всі терпляче чекали. До якоїсь пори.

— Давай уже, стрибай! — наказав Сашко. — Комарі зжеруть нас.

— Не бійся, — підбадьорювали дівчата.

— Це легко, — сказав Сергій. — Давай покажу.
Він хотів взяти тарзанку, але його зупинив Коля.

— Дашка, якщо ти зараз не стрибнеш, то ніколи не зможеш.
Ну?

Дарина тремтіла. Їй здавалось, що нічого страшнішого з нею в житті не відбувалось. Вона би й не наважалась, уступила, відійшла. Їй нічого було доводити. Відійшла би точно, якби не почула слова Сави:

— Це не дуже гарна тарзанка як для першого разу. Висока занадто. Я вилетів аж на середину річки.

Він перебільшував — до середини йому ще далеко. В іншому ж був правий. Дарина й сама собі це подумки повторювала: «Це не для тебе! Занадто високо!» І вже майже переконала себе відступити. Проте ці самі застереження, сказані кимось стороннім, перетворились на дещо протилежне. Враз відчула, що їй таки треба і навіть хочеться щось комусь довести. Не відштовхнулася від дерева, як це ефектно зробив Сава. Вона впала вперед, міцно тримаючись за ручки. І до середини ріки вона, звісно, не долетіла. І бризок від того, що ввійшла у воду, було небагато. Вражаючими не назвати ні стрибок, ні політ, ні занурення. Зате Дарина наважилась і зуміла. Їй навіть аплодували.

Другий, третій і всі наступні рази далися легше.

Задовго до сутінків група почала шукати місце для ночівлі. Знайшли пологий берег, розставили намети.

Винесли байдарки нагору, знайшли дров, розвели багаття. І сиділи майже до півночі, згадуючи події і цього дня, і давніші пригоди, попередні походи й всякі небилиці.

5

Зранку в походах обов'язково мала бути розминка. За традицією, проводили її всі по черзі, хто як хотів. Першою відповідала за фізкультуру Варвара — сама себе призначила.

Варя любила використовувати прості й усім відомі вправи зі шкільної пори. Обов'язково проказувала «раз-два-три-чотири». Щоправда, виконували їх тепер плавно, старанно — не так,

як у школі. Тепер ніхто не намагався відстоятися збоку, всі розуміли, що розминаються для себе, а не для оцінки.

— А що, дихальних вправ не буде? — запитав Сергій, коли руханка скінчилась.

— А ти дуже хочеш?

— Я не проти, мені подобалось.

— Можна, — погодилась Варвара, — тільки я підзабула, як там.

— Я пам'ятаю.

Сергій, отримавши право керувати, глибоко вдихнув і наказав повторювати за ним. Почав шмигати носом, голосно втягував і виштовхував із ніздрів повітря. Ротом дихати заборонив. Табір наповнився сопінням. Кожен сопів по-своєму, неповторно. Вдихаючи, треба виконувати рухи ногами й руками, крутити шиєю, підіймати чи опускати плечі. Всього Сергій пригадав шість вправ, хоч їх, за програмою, більше.

— Звідки ти це взяв? — запитала Дарина.

— А що, тобі не сподобалося? — насторожився Сергій.

— Та ні, просто ми дещо схоже на уроках вокалу робили. Тільки там дозволялось дихати ротом.

— О, бачиш, Варя, — Сергій багатозначно розвів руками, — на вокалі роблять!.. Насправді це звідти й узято. Таня торік нам показувала. Казала, що це програма для співаків — корисно для голосу.

— Ну ясно, що корисно, — погодилась Дарина. — Ми й на вокалі, й навіть на йозі займаємось диханням. Це дуже важливо... А чому я не знаю Таню?

Вона подивилась на Сашка, потім на Саву.

— Як це не знаєш? Знаєш! Добре ти все знаєш! — запевнив Сава.

— А от і не знаю.

— Ну! Приходила в школу, заміняла Христину по театру, — допомагав пригадати Сашко.

— І на імпровізацію до неї ми ходили, — додала Варя.

— А-а-а-а! — зраділа Даша. — Це та сама Таня? То я її знаю!

Поки снідали, говорили мало. Дарина не їла з усіма, бо після зарядки випила коктейль: розчинений у воді білково-безглютеновий порошок. Інші їли рис.

Вода закінчувалась, у найближчому селі вирішили поповнити запаси. Село виявилось великим, із церквою і широким мостом. По воду пішли хлопці, дівчата залишились стерегти байдарки й базікати. Хто зна, про що там теревенили дівчата, проте коли хлопці повернулися, застали їх у доброму гуморі, а відтак і самі розвеселились.

І знову опинилися на воді. Пропливали рибалок, бачили групу таких самих туристів — ті ще тільки збирали намети.

— Правильно, — похвалив їх Сава. — Куди спішити?

Поспішати справді нікуди. Дарина кілька разів запитувала, чи встигнуть вони за п'ять днів дійти до Батурина, чи буде погана погода, і, якщо задощить, куди діватись і що робити. Вона ніяк не могла налаштуватись на повільний темп, на розслаблену атмосферу сплаву. Їй «видали» час на відпочинок, на те, щоб ні про що не думати й нікуди не прагнути, а вона все думала, прагнула нічого не забути й переймалася через дрібниці. Сава втомився за цим спостерігати і сказав, що хоче полежати.

— Я почитаю, а якщо засну, то не буди мене.

— А байдарка? Хто нею керуватиме? — перелякалась Даша.

— Ти.

— Я?

— А що?

— Та нічого...

— Не зможеш?

— Зможу... Тільки я не вмю швидко.

— То й не треба.

— Але ж ми зовсім відстанемо.

— І що?

На це «і що?» в Дарини слів забракло. Треба було або сперечатися, або змиритися.

Довелося помінятися місцями. Дарина сіла ззаду. Сава вмощувався довго.